

№ 7 (360)
Люты 2011 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- ☞ **Дадаткі ў «Памяць»: Дзяткі з Вусця –** стар. 2
- ☞ **Школьнае краязнаўства: музей адукацыі –** стар. 3
- ☞ **Перазоў: эса Караткевіча і побыт жыхароў Оўзічаў –** стар. 4

Сотні маладых суайчыннікаў загінулі ў далёкіх «гарачых кропках», тысячы – вярнуліся пакалечанымі... Сем'і асірацелі, будычыня – збяднела

Фотаздымкі Наталі КУПРЭВІЧ

Класікі не паміраюць!

8 лютага Івану Паўлавічу Мележу споўнілася 90 гадоў з дня нараджэння. Але народнаму пісьменніку, лаўрэату Ленінскай прэміі, аўтару шматлікіх кніг прозы, кавалеру баявых узнагародаў не пашанцавала дажыць да свайго паважанага юбілею... Ён пайшоў з жыцця вельмі рана – у 55 гадоў...

Менавіта з нагоды юбілею ў Гомельскай гарадской бібліятэцы № 11, адбылося цікавае мерапрыемства, якое запомнілася і спадабалася прысутным. На сустрэчу са школьнікамі і чытачамі прыехалі Вера Генаш, родная пляменніца знакамітага празаіка, Ганна Атрошчанка і Лідзія Возісава, сябры Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Асаблівае ўражанне засталася ад выступлення Веры Савельеўны, ветэрана педагагічнай працы, якая і зараз плённа працуе на нялёгкай выкладчыцкай ніве. Яна падзялілася цёплымі ўспамінамі аб родным дзядзьку, расказала пра ягонае творчае жыццё, нялёгкую жыццёвую сцяжыну, адказала на пытанні.

Ганна Атрошчанка і Лідзія Возісава пачыталі свае вершы, выказалі гонар за такога знакамітага земляка, пажадалі школьнікам шанаваць і любіць свае родныя мясціны так, як Іван Мележ, бо дзе б пісьменнік не знаходзіўся, ён заўсёды думкамі быў на Гомельшчыне, у роднай вёсцы Глінішча, што ў Хойніцкім раёне.

Галіна ЦУГАЙКОВА
На фота аўтара:
выступае Вера Савельеўна Генаш

На тым тыдні...

✓ 7 лютага ўпершыню ў Беларусі прайшоў фест індыйскага танца, які адбыўся ў Маладзёжным тэатры эстрады. У ім бралі ўдзел студыя індыйскага класічнага танца «Індывара», уладальніцы кубка свету па ўсходнім танцы Ясмін і Віталь Маўчан, ансамбль індыйскага танца «Сапна» і іншыя.

✓ 10 лютага ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адкрылася выстаўка «Зямля пад белымі крыламі», прымеркаваная да 80-годдзя Уладзіміра Караткевіча. Ініцыятары яе правядзення – музей сумесна з Беларускім саюзам мастакоў. Прадстаўленыя творы М. Купавы, А. Марачкіна, М. Басалыгі, М. Будаева, А. Кашкурэвіча, Л. Гумілеўскага і іншых, а таксама кнігі з фондаў музея.

✓ Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы працягвае серыю музычна-паэтычных імпрэзаў. 10 лютага прайшла вечарына «непапулярнай» паэзіі. У выкананні сяброў клуба аўтарскай песні

БДУ (ім кіруе паэтка і бардэса Вольга Акуліч) гучалі вершы і песні. Слухачы мелі магчымасць праз музыку пазнаёміцца з сучаснай паэзіяй. А кожнае пакаленне творцаў робіць свой унёсак у мастацкі працэс, дапаўняючы яго сваім наватарствам, няспыннымі эстэтычнымі пошукамі.

✓ У рамках XVIII Міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмаша 10 лютага ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі прайшло пасяджэнне круглага стала «Роля ўстановаў адукацыі, выдавецтваў і бібліятэкаў у развіцці чытання». Арганізавалі яго Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і НББ. Пад час працы быў абгулены досвед асноўных арганізацыяў, што задзейнічаныя ў падтрымку і развіцці чытання, разгледжаныя пытанні развіцця іх прафесійных камунікацыяў і сацыяльнага партнёрства. Разглядаліся пытанні выдання і папулярызацыі беларускай літаратуры, камплектавання бібліятэчных фондаў электроннымі і аўдыявыданнямі, а таксама выданнямі для людзей з абмежаванымі магчымасцямі.

Падрабязней пра кніжную выстаўку-кірмаш глядзіце на стар. 5.

падпісныя індэксы:
індывідуальны - 63320, ведамасны - 633201

Падпісання на нашу газету
можна з любога месяца

Вусце... З кім, як не з Коласам атаясамліваецца назва гэтага паселішча? Халодны, душэўна мёрзлы снежань 1942 года, хаця ў Ташкенце зіма зусім ніякая... Якуб Колас піша Петрусю Глебку: «Я часта ўспамінаю Падбярэжжа, Вусце, Беразьянку і Балачанку. Як хочацца мне на сваю родную зямлю!...»

У гісторыка-дакументальнай хроніцы Пухавіцкага раёна «Памяць» змешчаны ўрывак з кнігі Міколы Жыгоцкага «Беларусь, ён дастойны змагар твой, сын». Адтуль і цытую: «Два леты (1937–1938) Якуб Колас праводзіў на хутары Вусце ў Язэпа Рымашэўскага – у месцы, дзе рэчка Балачанка ўпадае ў Свіслач...» 3 ліпеня 1938 года да Коласа ў Вусце прыязджаў Янка Купала. Былі тут артысты і рэжысёры Віктар Дарвішаў, Іосіф Дорскі, Аляксандр Ільінскі. Відаць, было гэта ў 1937 годзе. Бо «...Пісьменнік працаваў тут над п'есай «У пушчах Палесся». А ў 1937 годзе Віктар Андрэвіч Дарвішаў паставіў у БДТ-2 у Віцебску спектаклі па коласаўскіх п'есах «Вайна вай-

не» і «У пушчах Палесся». А драматург Іосіф Дорскі загадваў тады літаратурнай часткай Віцебскага тэатра. Аляксандр Ільінскі сыграў Дзямену ў спектаклі «Вайна вайне», дзедка Талаша – у спектаклі «У пушчах Палесся»...

Ды Вусце, якога зараз няма ў спісе паселішчаў Пухавіччыны, – бацькаўшчына Дзяткаў. Імя балачанкаўскага Дзятко добра вядомае. Зноў жа – праз Коласа, яго сяброўства з Канстанцінам Сцяпанавічам, старшынёй мясцовага калгаса. А вось нідзе не згадваецца імя Ларысы Ігнатаўны Дзятко (яна нарадзілася ў Вусці 7 лістапада 1917 года). Дакладней, не згадваецца сярод пераліку знакамітых уражэнцаў. Прыкладам, біяграфія Л. Дзятко магла б быць у раздзеле «Памяці», прысвечаным заслужаным урачам

Беларусі. Ганаровае званне наша зямлячка атрымала ў 1978 годзе, пра што сведчыць і «Беларуская Энцыклапедыя» (том 6, артыкул «Заслужаныя ўрачы Рэспублікі Беларусь»). Мірная праца Ларысы Ігнатаўны адзначаная яшчэ і ордэнам Кастрычніцкай рэвалюцыі.

А вось пра партызанку Ларысу Дзятко разказваецца ў пухавіцкай «Памяці» ў нарысе «Партызанская Лілія», які прысвечаны Яніне Ігнатаўне Крайнік, партызанцы брыгады «Польмя». Менавіта яна вывела з Пухавічаў у партызанскі лес і Ларысу Дзятко. Чытаем у «Памяці»: «... Яніне поручылі вывесці из пуховіцкай больницы врачей, поддержавших связь с нашим отрядом (маецца на ўвазе атрад брыгады «Польмя». – А.К.). Они попали под подозрение

СД. Над ними готовилась расправа.

Янина симулирует болезнь. Поднесла к щеке пчелу. Та ужалила. На щеке появилась опухоль, будто от больного зуба. В таком виде Янина отправилась в пуховичскую больницу. На мосту через реку Свислочь немцы тщательно обыскали повозку. Затем один из гитлеровцев хлопнул лошади по спине. У Янины потемнело в глазах. Неужели и лошадь обыщут? Ведь в хвост вплетено несколько листовок.

В больницу аккуратно упаковали медикаменты и уложили в повозку. На ней поехали Надежда Федоринчик, Анна Рассолько в сторону деревни Осово, а Янина, Кирилл Галицкий, Лариса Дятко вышли из гарнизона в другом направлении. Скоро оккупанты обнару-

жили бегство врачей и начали погоню. Но было поздно. Врачи и Янина, переправившись через Свислочь, находились на пути к партизанам». У музеі Беларускага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта ў Мінску захоўваецца ваенная біяграфія Ларысы Ігнатаўны Дзятко, якая закончыла медінстытут у чэрвені 1941 года (музей створаны намаганнямі былога выкладчыка БДМУ Валянціна Мікалаевіча Вахрушава). З тае сціплай інфармацыі вядомым становіцца наступнае. У Пухавіцкай бальніцы Ларыса працавала па заданні камандавання брыгады «Польмя». Як патрапіла ў партызаны, адразу была прызначаная начальнікам санітарнай службы атрада імя Чапаева. Пасля вайны працавала ўрачом Пухавіцкай бальніцы. Затым доўгі час – намеснікам галоўнага ўрача 3-й клінічнай бальніцы ў Мінску. Сярод узнагародаў Ларысы Ігнатаўны – медалі «За баявыя заслугі», «Партызану Айчыннай вайны» 1-й ступені.

Такая вось біяграфія ў пухавіччанкі, чьё імя, безумоўна, вартае гістарычнай памяці.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету 63320

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Колькасць камплектаў

на 200 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТКА

на газету 63320

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Кошт	падпіскі	руб.	Колькасць камплектаў
	пераад-расоўкі	руб.	

на 200 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Зімовыя мроі Алеся Камоцкага

Першым вялікім канцэртам на сцэне Тэатра беларускай драматургіі пачаў новы канцэртны сезон Алесь Камоцкі. Яго назва «Прамінулыя сны» была дадзена па першым радку песні «Каралева», што ўвайшла ў альбом «Дзевяць».

У «Прамінулых снах» сышліся час мінулы, сённяшні і будучыня. У канцэрте прагучалі ў асноўным «старыя» песні і тыя, што замовілі Алесе вы прыхільнікі з дапамогаю інтэрнэту. Праспяваў бард і творы, што ўвойдуць у новы альбом, які планавалася завяршыць у 2010 годзе. Ідэя гэтага CD нарадзілася 12 гадоў таму і выношвалася ў думках увесь гэты час. Да большай часткі ўжо зробленыя аранжыроўкі. Першапачаткова планавалася назваць новы альбом «Псалмы», пасля – «Ружанец». Апошняя і канчатковая назва – «Вяровіца Алеся

Камоцкага». Яна складзеная з вершаў Рыгора Барадуліна. Да кружэлкі выйдзе таксама кніжка з тэкстам і фатаграфіямі Джона Кунстадтэра. Прэзентацыя праекта плануецца на сакавік.

Канцэрт умоўна дзяліцца на дзве часткі. У першай спяваў толькі аўтар-выканаўца, а ў другой – з сваім невялікім ансамблем.

У глядзельнай зале панавала вельмі шчырая сяброўская хатняя атмасфера восеньска-зімовага суму. Выступленні выканаўцаў суправаджаліся дэманстрацыяй кранальных пейзажных здымкаў Сяргея Плыткевіча, якія пад песні то ўздымалі глядачоў над роднай краінай на вышыню птушынага палёту, то акулалі ў непаўторную прыгажосць лясных краявідаў.

Наталі КУПРЭВІЧ,
фота аўтара

Падпісацца на нашу газету
можна ў кожным паштовым аддзяленні краіны

Індывідуальная падпіска

Індэкс 63320

1 месяц

5 430 руб.

3 месяцы

16 290 руб.

6 месяцаў

32 580 руб.

Ведамасная падпіска

Індэкс 633202

1 месяц

5 660 руб.

3 месяцы

16 980 руб.

6 месяцаў

33 960 руб.

Музей галіны

Першы музей гісторыі адукацыі

З кастрычніка 2001 г. у нашай гімназіі працуе Музей гісторыі адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь і гісторыі 12-й гімназіі г. Мінска. Нялёгка было сабраць звесткі як пра адукацыю, так і шматгадовую гісторыю навучальнай установы, але архівы Мінска і Дзяржынска дапамаглі нам у гэтым. Сабраць неабходны матэрыял – гэта палова справы, але далей-

Максіма Багдановіча і прапанавалі супрацоўніцтва. Цяпер, калі нешта неабходна ўдакладніць, мы ідзем у «нашыя» музеі, дзе нам заўсёды дапамогуць. Дзякуй, калегі!

лелі), мы распачалі падрыхтоўку да правядзення экскурсіі на кітайскай мове.

Павялічваецца і колькасць экспанатаў, цяпер іх больш чатырох тысячаў

(асноўнага і дапаможнага фондаў). Сярод найбольш цікавых – касцюм гімназіста канца XIX – пачатку XX ст., падручнікі, кнігі і сшыткі, якім больш за 100 гадоў, драўляныя школьныя парты і

.....
Пошуковыя групы гімназістаў 5–11 класаў даследуюць родны край, культуру, збіраюць звесткі пра людзей і іх дасягненні. Для гэтага ладзяць паходы, экскурсіі, сустрэчы з вядомымі ў рэгіёне асобамі
.....

На працягу кожнага навучальнага года нашыя

больш за 100 гадоў, драўляныя школьныя парты і

Кіраўнік музея Р.В. Марчанка

працы ў школьным музеі. У нас праводзяцца такія экскурсіі, як «Сем цудаў музея», «Гісторыя аднаго экспаната», «Гісторыя аднаго фотаздымка», «Эвалюцыя прадметаў для лічэння», тэматычныя экскурсіі «Пра аловак і парту», «Глобус і карта» і інш.

Напэўна, чытач ужо зразумеў, што наш музей – расказ пра вучняў і настаўнікаў, таму мы шукаем матэрыял пра тых, хто праславіў Беларусь сваёю працай. Вы можаце знайсці тут інфармацыю пра 67 чэмпіёнаў свету, Еўропы, заслужаных настаўнікаў, настаўнікаў, якія разам з вучнямі абаранялі Айчыну і былі ўганараваныя званнем «Герой Савецкага Саюза». Гімназісты, чальцы савета музея, збіраюць матэрыялы пра педагогаў-ветэранаў і выдаюць зборнікі пад назвай «Летапіс-адкрыццё», бо ў іх кожны педагог, які працаваў шмат гадоў у той ці іншай навучальнай установе, апавядае пра сябе, сваіх вучняў, школу, пра цяжкасць прафесіі настаўніка і яе вялікую радасць. Адзін экзэмпляр «Летапісу» заўсёды застаецца ў музеі, а кожнаму ветэрану ўручаецца выдадзены зборнік.

Штогод абнаўляем буклет пра музей і мультымедычную прэзентацыю. У лістападзе 2010 г. наш музей удзельнічаў у рэспубліканскім семінары кіраўнікоў музеяў устаноў адукацыі «Сучасныя падыходы ў працы музеяў устаноў адукацыі».

У кастрычніку 2002 года Упраўленне адукацыі Мінгарвыканкама прысвоіла музею званне «Народны». Мы прымаем больш за тысячу наведнікаў у год, сустрэлі 35 замежных дэлегацыяў, далі 68 кансультацыяў для тых, хто вырашыў адкрыць у сваёй навучальнай установе падобны музей. Гімназія супрацоўнічае з Акадэміяй паслядыпломнай адукацыі, таму наш музей пастаянна наведваюць слухачы АПА, а гэта настаўнікі і кіраўнікі школаў Беларусі.

Прыходзьце і вы да нас, мы з радасцю сустрэнем усіх.

Роза МАРЧАНКА,
кіраўнік Народнага музея
«Гісторыя адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь і гісторыя 12-й гімназіі»

Фрагмент экспазіцыі

шая праца ў музеі не менш цяжкая, тым больш, што тады мы не мелі дасведчанага спецыяліста. Давялося засесці, акрамя архіваў, у бібліятэкі, сустрэцца з супрацоўнікамі дзяржаўных музеяў. Шмат дапамагла загадчык аддзела краязнаўства Мінскага дзяржаўнага турысцка-экалагічнага цэнтру дзяцей і моладзі Валянціна Яргольская. Яна дала слушныя парады і рэкамендацыі па стварэнні музея, раіла наладзіць цесную сувязь з дзяржаўнымі музеямі сталіцы. Спачатку мы звярнуліся ў Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь, пасля ў Літаратурны музей

гімназісты знаёмяцца з музеямі Мінска, а калі бываюць на экскурсіях у іншых гарадах і краінах, абавязкова наведваюць мясцовыя музеі.

Гамай галоўнаю формай працы музея, вядома, была і застаецца экскурсія. Іх у нашым музеі праводзяць

.....
Традыцыяй стала ў Дзень настаўніка праводзіць сустрэчы з настаўнікамі-ветэранамі, у Дзень музеяў – падвядзенне вынікаў працы за мінулы навучальны год, а 1 лютага – Дзень нараджэння гімназіі
.....

навучэнцы на беларускай, рускай і англійскай мовах. А ў сувязі з тым, што гімназісты пяты год вывучаюць кітайскую мову (адзін клас у пара-

інш. Музей прымае ўдзел у акцыі «Жыву ў Беларусі і тым ганаруся» турысцка-краязнаўчай экспедыцыі «Наш край». Дзеля гэтага арганізуюцца вандроўкі, паездкі, экскурсіі па родным краі, праводзяцца сустрэчы з вядомымі ў Беларусі людзьмі, ветэранамі вайны і працы, выпускнікамі, аўтарамі падручнікаў, па якіх вучацца гімназісты. Матэрыялы музея выкарыстоўваюцца на ўроках і пазакласных мерапрыемствах, па іх праводзяцца ўрокі краязнаўства для студэнтаў Педуніверсітэта імя М. Танка.

Час не стаіць на месцы, змяняецца і падыход да

Форма гімназістаў канца XIX – пач. XX ст.

Запрашаю ў дом палешука

Даўні побыт жыхароў Оўзічаў і эсэ Караткевіча

«Этналінгвістычны перазоў: мова эсэ Уладзіміра Караткевіча “Зямля пад белымі крыламі” і гаворка в. Оўзічы Іванаўскага раёна» – адно з маіх даследаванняў, з якім я выступала на абласной навукова-практычнай канферэнцыі. Пра вясковае жыццё оўзічаў я даведалася ад маёй бабулі Ганны Васілеўны Чуб (у дзявоцтве Ляшчук), 1933 года нараджэння, тубылкі Оўзічаў. Уважліва слухаючы яе расповеды, запісала для сябе і для вас. Вось што ў мяне атрымалася.

хаце: рознакаляровых, «у шашачку», з узорами; колькі вышывак – шэдэўраў мастацтва, сурвэтак, выцінанак і іншых вырабаў.

лаўнікі і поцілкі, якія, па словах бабулі, звычайна былі аднаго колеру ці «ў шашачку». Гэтым, аднак, не абмяжоўваліся. Часта я чула ад бабулі, як яна па

Маладосць нашых прабабуляў

Фота з кнігі Г. Рушчык «Палессе: фотаздымкі з дваццатых і трыццатых гадоў»

Здаўна ў нас жанчыны і дзяўчаты займаліся рукадзеллем, якое з’яўлялася жыццёва неабходным для сялянкі. Жанчына павінна была ўмець прасці, ткаць, вышываць, вязаць, каб задаволіць патрэбы сям’і ў вопратцы і іншых рэчах побыту. Асноўныя якасці народнага дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва – глыбокая традыцыйнасць, яркая самабытнасць, выразнасць формаў, спакойны, стрыманы дэкор, дзе пераважалі ромб, круг, салярныя знакі, выявы раслінаў, птушак, жывёлаў.

У вёсцы Оўзічы больш пашыранымі відамі жаночага рукадзелля былі вышыўка, ткацтва, вязанне. Бабуля Ганна расказвала, што зімою, калі вечары становіліся доўгімі, а працы па гаспадарцы было ўжо не так многа, жанчыны і дзяўчаты пачыналі займацца рукадзеллем. У хаце ставіліся кросны, ткалі на-

некалькі дзён, а то і тыдняў вязала карункі, якімі потым аздабляла ручнікі, адзенне ці проста рабіла з іх сурвэтка, прыгожыя і лёгкія. Таксама яна рабіла выцінанкі, прынамсі, на бела-лай тканіне. Асобна трэба вылучыць вышыўку, якая была вельмі рознаю: крыжыкам, балгарскім крыжыкам, гладдзю. Многае, на жаль, загубілася ўжо ў часе. Вышыўка Заходняга Палесся вызначаецца рознастайнасцю тэхналагічных і мастацкіх прыёмаў, яркай дэкаратыўнасцю, багаццем арнаментальных матываў: ромба-геаметрычная арнаментыка спалучаецца з расліннымі ўзорамі, арнітаморфнымі матывамі ды іншае. Вышыўкаю, па словах бабулі, аздаблялі амаль усё: адзенне, пасцельную бялізну, ручнікі, пакрывалы, падушкі, таксама былі вышытыя карціны. «З упрыгожанняў былі абразы на покуце», – пісаў

У. Караткевіч. У кожнай хаце былі абразы. Нашая не выключэнне: было некалькі абразоў, а на іх вышытыя ручнікі-набожнікі, звычайна белага колеру з геаметрычным ці раслінным арнаментом, аздобленыя карункамі.

Пяройдзем цяпер да куфара, зазірнем у яго. На Палессі перавагу аддавалі сакавітым малюнкам у выглядзе букетаў і гірляндаў кветак, якія кампанаваліся ў квадраце і прамавугольніках, утвораных палосамі акоўкі ці фляндройкі. Малюнкі наносілі ад рукі, часам з дапамогаю трафарэтаў. «...Ляжаць “сцяжынкамі ў полі” рознавышытыя ручнікі». Я, адкрыўшы куфар бабулі Ганны, таксама ўбачыла шмат розных ручнікоў: на абразы, у мыцельнік, ручнікі-падарункі – свату, сваці, маладым. У куфры захоўвалася як штодзённае, так і святочнае адзенне, як жаночае, шыкоўнае, так і мужчынскае, больш сціплае. Раней там можна было пабачыць нямала рознага нацыянальнага адзення: кабаты, гарсэты, андаракі...

Цяпер у бабуліным куфры толькі паасобныя віды вопраткі: нагавіцы – мужчынскія штаны, кашулі, фартушкі і андаракі. Андарак – аналаг спадніцы; яго шылі з тонкага ўзорнага сукна ці паўсукна саматужнай вытворчасці. Найбольш распаўсюджаным узорам быў тканы геаметрычны арнамент у клетку. Нярэдка ўзорны малюнак утваралі дэкаратыўна аформлены гарызантальныя палоскі рознай шырыні. У якасці дэкаратыўных элементаў ужывалі прышытыя ў ніжняй частцы тасёмкі, стужкі. Андарак часцей выкарыстоўваўся як святочнае адзенне, у народным ужытку сустракаўся яшчэ да сярэдзіны XX стагоддзя. Бабуля Ганна казалася, што яна таксама насіла андаракі з палатна, якое выраблялі самі, звычайна з ільну ці воўны. Бабуля насіла андаракі кожны дзень, але былі і асаблівыя святочныя андаракі, іх апраналі толькі ў царкву ці на свята, напрыклад, на Вяселле.

Яшчэ бабуля расказала пра касцюм каравайніцы на Вяселлі: чорная спадніца, тонкая кофточка, аздобленая вышыўкаю, фартушок, белая хустачка. Мужчынскі касцюм на Вяселлі:

палатняная кашуля-вышыванка, нагавіцы, пояс. Па даўняй традыцыі «напашэве» было асобнае адзенне ў царкву. Для жанчынаў гэта былі хромавыя чаравічкі, святочныя андаракі і хусткі, а для мужчынаў – штаны-галіфэ і хромавыя боты. У куфры я ўбачыла шэраг адметных хустак. Яны былі розных колераў: светлыя, цёмныя, квяцістыя. Кожная з іх, як казалася бабуля, прызначалася для асобнай падзеі: на штодзень, на свята, падчас жалобы. Мая прабабуля насіла намітку – галаўны ўбор мужніх жанчынаў. Верхняя вопратка – світы і кажухі – захоўвалася асобна. Світа – гэта кафтан, які шылі з саматканага сукна. Па сваім кроі і колеру світы былі розныя. Найбольш распаўсюджаныя былі світы прамога халатападобнага крою. Былі яны і прыталеныя, нярэдка з адразнаго спінкаю і прызборанаю ніжняй часткаю, з устаўнымі клінамі-«вусамі» і без іх. На Палессі побач з цёмна-шэрымі сустракаліся світы бурага і попелына-шэрага колераў. Кажухі – верхняя зімовая вопратка з аўчыны, якая па кроі мала чым адрознівалася ад світы. Асобна захоўвалі і абутак. Лапці – лёгкія штодзённы абутак – шылі з скуры ці плялі з пнянковымі, ільнянымі аборкам, з ліпавага, лазовага лыку, бяросты. У Оўзічах як скураныя, так і плеченыя лапці называлі пасталамі. Валёнкі да цяперашняга часу сустракаюцца на Брэсцка-Пінскім Палессі. Бабуля Ганна казалася, што ўсе мужчыны павінны былі ўмець плясці лапці, а найбольш рукастыя – валяць валёнкі, бо набыць дзенебудзь абутак не было магчыма. Пазней у вёсках з’явіўся фабрычны абутак. Яшчэ ў куфры было асобнае месца, дзе ляжала апошняя, смяротная вопратка, «на смерць». «Гэта было адкладзена загадзя, каб не патрабаваць чужога ласкі».

Час няўмольны, ён не стаіць на месцы. З прыездам у вёску прадстаўнікоў інтэлігенцыі (настаўнікі, медыкі, бібліятэкары) у побыт сяляннаў пачалі ўносіцца элементы гарадскога адзення. Шылі, напрыклад, сукенкі, каптаны, сарочки з фабрычнай тканіны.

Многае згубілася, забылася, але яно не павінна знікнуць канчаткова. На працягу доўгага часу сцярджалася думка пра забітасць палешукоў, але вось яны – паляшукія ўборы – дадуць фору і еўрапейскім. Нашыя дзяды-прадзеды стваралі сапраўдныя дзівосы, і мы шмат можам страціць, згубіўшы іх.

Кацярына ЧУБ,
вучаніца 10 «А» класа
СШ № 29 г. Брэста

«Зямля пад белымі крыламі» – гэта кніга пра Беларусь, своеасаблівае эсэ. Размова ў ёй ідзе аб прыродзе краіны, фаўне, флоры, фальклору і этнаграфіі, пра сіваю мінуўшчыну і дзень сённяшні. Гэта кніга пра любоў да Бацькаўшчыны. Першапачаткова яна пісалася для старшакласнікаў украінскіх школаў, для азнаямлення іх з Беларуссю і была выдана на ўкраінскай мове ў Кіеве ў 1972 годзе («Зямля пад белымі крыламі (Мая Беларусь)»; з рукапісу перакладалі В. Іскра, Г. Ткачэнка, К. Скрыпчанка, Н. Цішчанка). У эсэ «Абрана» аўтар зазначае: «Яна і была напісана для ўкраінскіх дзяцей (паспрабаваў сплаціць частку доўгу, бо яны ж, гэтыя дзеці, таксама вельмі многаму мяне навучылі)». Письменнік правёў у Кіеве некалькі месяцаў пасля вызвалення горада ў 1944 годзе, потым вучыўся ў Кіеўскім дзяржаўным універсітэце імя Т.Р. Шаўчэнкі і працаваў настаўнікам у вёсцы Лесавічы Тарашчанскага раёна Кіеўскай вобласці. Невыпадкова гэты варыянт кнігі пабудаваны на паралеліях з жыцця двух братніх народаў.

Беларускае, значна дапоўненае, выданне – гэта новая яе рэдакцыя, што пабачыла свет у 1977 годзе. Яно вызначаецца больш грунтоўным даследаваннем гісторыі беларускай зямлі, яе культуры, мовы, літаратуры і значна скарачаным экскурсам у гісторыю Украіны.

Нарыс У. Караткевіча «Зямля пад белымі крыламі» пакінуў у маёй душы нямала ўражанняў. Письменнік уклаў значную частку свайго досведу ў напісанне гэтага твора, бо ўвесь нарыс прасякнуты цеплынёю, любоўю і павагаю да сваёй краіны. Найбольш мне спадабалася тое, што аўтар выбраў за асноўнае менавіта не краіну ў цэлым, а стварыў гэты вобраз па частках. Мяне не пакінула абьякавай пяшчота, з якою У. Караткевіч піша аб сваёй роднай зямлі. Спадабалася апісанне вёсак, жыццё і традыцыі ў іх.

Пачну з хаты. Калі я пра чытала апісанне хаты ў нарысе, то вельмі здзівілася: гэта ж хата маёй бабулі Ганны! Сенцы, камора, лесвіца, якая вядзе на гару (ці, як называюць у Оўзічах, «на вышкі») – усё гэта надта падобна. Сама хата ў Оўзічах, роднай маёй вёсцы, мае трохі іншы выгляд: няма нараў (відаць, палок. – КГ), хаця хата з комінам і звычайным для многіх хатаў трысцёнам, «дзе елі летам і, хто хацеў, спалі зімой...». Былі куфар, стол, шырокія лавы. А колькі цудоўных налаўнікаў у бабулінай

Кнігі свету ў адным месцы *France*

Штогод у Мінску праходзіць вялікая кніжная выстаўка-кірмаш, на якой збіраюцца кнігавыдаўцы з розных куткоў свету. Сёлета з 9 па 13 лютага прайшоў чарговы, 18-ы, кірмаш. На ім былі прадстаўлены выданні з 23 краінаў – апроч Беларусі былі выданні Расіі, Украіны, Арменіі, Польшчы, Швецыі, больш далёкіх Кітая, ЗША, Венесуэлы, Таджыкістана, іншых краінаў. Сёлетнім ганаровым госцем своеасаблівага кніжнага форуму была ФРГ; вялікую прэзентацыйна-культурную праграму падрыхтавала Францыя. Адбылася прэзентацыя і чатырохмоўнага выдання слаўтай апавесці Уладзіміра Караткевіча «Дзікае паляванне караля Стаха», ажыццёўленага летась Беларускам фондам культуры.

Сярод замежных удзельнікаў выдзяліліся Францыя (ганаровы госць леташняга кірмашу) і Германія. Іх стэнды займалі цэнтральныя месцы, менавіта яны першачаткова прыцягвалі ўвагу наведнікаў: напрыклад, французскія прэзентацыі перарасталі ў аўтограф-сесіі.

Народжаныя ў нас і не ў нас

Кнігі мастацкай літаратуры, гістарычныя і энцыклапедычныя выданні прадставілі буйныя беларускія выдавецтвы. Варта адзначыць хаця б тамы Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Танка ў серыі «Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі», кнігі «Библиотека Радзивиллов Несвижской ординации: каталог изданий из фонда Центральной научной библиотеки им. Якуба Коласа НАН Беларуси. XV–XVI века», «Культура Беларусі», серыі «Белорусский детектив», «Сучасныя беларускі дэтэктыў», «Детская энциклопедия: Здоровье». Усё больш і больш набірае моцы, пашырае інтарэсы чытачоў да беларускай культуры выдавецтва «Чатыры чвэрці». Нямаюць кніг апошнім часам выйшла і па краязнаўстве, гісторыі і традыцыях нашай зямлі. У рамках выстаўкі былі прадстаўлены кнігі «Галасы Панямоння – гісторыя, культура, лёсы аднаго еўрапейскага абшару» нямецкага пісьменніка Уве Рада (па-беларуску выдала «Тэхналогія»), «Сімваліка беларускай народнай культуры» Івана Крука, «Каралева дакладных навук: Соф'я Кавалеўская» Вольгі Гапоненка, «Незвычайная энцыклапедыя беларускіх музычных інструментаў» Аксаны Спрынчан і Яраша Малішэўскага, перавыдан-

не «Жыццё і ўзнясенне Уладзіміра Караткевіча» Адама Мальдзіса, «Традыцыйная мастацкая культура беларусаў: Цэнтральная Беларусь» Тамары Варфаламеевай (у прэзентацыі якой бралі ўдзел сябры «КГ» – фальклорны гурт «Берагіня» Мётчанскай СШ Барысаўскага раёна) ды іншыя.

Я. Малішэўскі і А. Спрынчан

Беларусь прадстаўлялі не толькі вялікія дзяржаўныя і прыватныя выдавецтвы, але і прыватныя выдаўцы. У зале выставачнага павільёна быў адмысловы стэнд-пакойчык, дзе свае кнігі прадставілі выдавецтвы «Логвінаў», «Галіяфы», «ARCHE», часопіс «Дзеяслоў» ды іншыя. Цікава, што падобныя выдавецтвы прадстаўляюць не толькі сучасную літаратуру, але і

Стэнд выдавецтва «Чатыры чвэрці» і яго гаспадыні

Сустрэча з французскім пісьменнікам Франкам Паўлофф

выданні класікі, беларускамоўныя пераклады аўтараў з розных краінаў свету.

Шкада, што сусветнай класікі па-беларуску вобмаль у «кніжных шафах» вялікіх выдавецтваў – «Это имеет малый спрос, это не идёт...». І дзіву даешся, як

Т. Варфаламеева прадстаўляе кнігу

пару гадоў таму «прагарэў» часопіс перакладной літаратуры «Всемирная литература», зменшылася колькасць беларускамоўных (ды і рускамоўных) перакладных кніг, а яшчэ напрыканцы мінулага стагоддзя знік у нікуды альманах «Далягляды» (дзе нават друкавалі кітайскую ды французскую літаратуру па-беларуску, не кажучы пра больш блізкіх ды знаёмых суседзяў па планеце). І як кожны год прыемна падыходзіць да стэндаў тае ж Украіны, дзе заўжды знойдзеш ці то Эдгара По, ці Льюіса Кэрала, ці Джані Радары па-ўкраінску. А колькі ўласнаўкраінскіх кніг на роднай мове выходзіць там штогод! Можна знайсці мастацкую літаратуру на розных густы і розных перыядаў, падабраць кнігі па гісторыі, мастацтве, традыцыях суседняга народа...

– А ці ёсць цікавасць у моладзі да беларускай кнігі, да беларускай літаратуры? – запыталася галоўны рэдактар кіеўскага выдавецтва «Ярослав Вал» Лілія Максіменка.

Падобныя пытанні, павісваючы ў паветры, заўсёды прымушаюць чарговы раз задумацца – а ці ёсць цікавасць да беларускага слова у моладзі, у студэнтаў, у людзей больш сталага веку? Бадай, ёсць, толькі ў нас гэта выглядае так: беларуская мова ўсё больш стано-

віцца прыкметаю элітарнасці.

Адрозныя некалькіх мовах

У праграме кніжнага кірмашу прайшла прэзен-

А. Кірухіна, У. Гілеп і А. Бутэвіч пад час прэзентацыі

тацыя чатырохмоўнага выдання «Дзікага палявання караля Стаха». Пра ідэю кнігі і яе ўвасабленне распавёў старшыня Беларускага фонду культуры Уладзімір Гілеп. Прагучалі таксама ўспаміны пра класіка, расказ пра ягоную экскурсію па вэкаліцах сталіцы, калі шукалі месца для музея народнай архітэктуры пад адкрытым небам (так званы скансэн). Выступілі таксама намеснік старшыні БФК пісьменнік Анатоль Бутэвіч, намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Людміла Кірухіна. Яны казалі пра значнасць асобы Караткевіча для нашай культуры, для ўсвадомлення сваёй гісторыі праз мастацкую літаратуру. Старшыней Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА Уладзімірам Шчасным было адзначана, што новае выданне – адно з шэрагу падобных. Раней фонд выдаў «Пан Тадэвуш» Адама Міцкевіча, «Яўгена Анегіна» Аляксандра Пушкіна, «Новую зямлю» Якуба Коласа на некалькіх мовах. І гучала ўпэўненасць, што павінен быць працяг цікавай серыі. А пакуль ачочыя набыць слаўтую апавесць Караткевіча могуць завітаць у Траецкае прадмесце, у БФК.

Перад выхадам з выстаўкі

Ад сёлетняй кніжнай выстаўкі засталася супярэчлівы ўражанні. На жаль, Беларуска фонд культуры не меў асобнага стэнда. Невялікі куточак з выданнямі БФК прытуліла Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Шкада толькі, што слізгаючы паглядамі па разнастайнасці і вялікай колькасці сталоў-стэлажоў-пакойчыкаў, людзі амаль не заўважалі выданняў фонду (хаця трэба падзякаваць кіраўніцтву і супрацоўнікам НББ за гасціннасць і прыязнасць).

Па-другое, у беларускіх выдаўцоў не знайшлося элементарнай друкаванай прадукцыі, прыкладам, простых запрашальнікаў на беларускай мове. Друкарні,

што размяшчаюцца ў абласных цэнтрах Беларусі, прапаноўваюць шмат паштовак, календароў, сшыткаў, нататнікаў, дапаможнікаў – і ўсё па-руску. А менавіта ад побытавых рэчаў таксама мусіць зыходзіць цікавасць да беларускага.

Разнастайныя мерапрыемствы прайшлі ў рамках чарговага кніжнага кірмашу. Сярод іх і круглыя сталы («Краязнаўчая літаратура – шлях да чытача. Сувязь бібліятэкі, выдавецтва і кніжнага гандлю», «Роля ўстановаў адукацыі, выдавецтваў і бібліятэк у развіцці чытання»), дыскусіі, збор кніг для Клецкага дзіцячага дому, сустрэчы-прэзентацыі з удзелам беларускіх, нямецкіх, французскіх, расійскіх аўтараў, прэзентацыя мультымедычных практычных дапаможнікаў выдавецтва «Дикта». Былі прадстаўлены і новыя тэхналогіі (тая ж электронная кніга), але ўсё ж традыцыйнае папяровае выданне застаецца папулярным, чаканым, неабходным для вялізнай арміі кнігалюбаў.

Менавіта гэта і даказала XVIII Мінская міжнародная выстаўка кнігі.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ,
Наста КАДЫГРЫБ
Фота Наталі КУПРЭВІЧ

(Заканчэнне. Пачатак у №№ 5–6)

Не як у нас

Пад час вандровак нельга было не звярнуць увагу на незвычайныя, мабыць, вельмі старажытныя, платы, жардзіны якіх усталяваныя між шэрагу папарных тычак і ўмацаваныя без цвікоў на адмысловых лазовых перамычках пад вуглом прыкладна 30 градусаў да паверхні глебы. І чалавеку, і зверу няпроста пераадолець гэтую агароджу. Такая канструкцыя платоў абумоўленая кемнасцю шведаў і пашыранасцю ў лясах ядлоўцу – моцнага і досыць устойлівага да гніення. Лес на востраве мне сустракаўся пераважна сасновы, дзе трапляліся елкі, рэдка бярозы, яшчэ радзей асіны і амаль спрэс – ядловец. Дрэвы з прычыны малаглеб'я на камяністай платформе – невысокія, на ўзмор'і – больш каржакаватыя і нахіленыя вятрамі ў бок сушы. У населеных пунктах пашыраныя ліпы, каштаны, дубы. Уздоўж набярэжнай у Візбю (радзей у іншых месцах вострава) сустракаюцца дрэвы, падобныя да глогу.

Час ад часу каля аўтастрадаў можна было ўбачыць фермерскую сядзібу, а непадалёк – цудоўна дагледжаная поле ці луг-сенажаць, дзе пасвіцца невялікая атара авечак, на вушах якіх замацаваныя аднолькавыя прыкметныя «кліпсы». У суседскай атары «кліпсы» іншага колеру. Авечка здавён карміла і апранала мясцовых жыхароў, таму яна – вельмі паважаная тут, знакавая, брэндавая жывёліна. У Візбю часта сустракаюцца любоўна зробленыя, адлітыя з бетону натуральных памераў найсімпатычнейшыя баранчыкі. Імі ўпрыгожваюць асобныя мясціны горада, іх ставяць у якасці далікатнай «цагліны», каб часова ці пастаянна не дзе закрыць праезд аўтамабіляў... Так што нездарма выява барана – на сцягу Готланда...

Пры дарогах іншым разам трапляліся дробныя табуны коней, панакрываных гунькамі ад дажджу ці холаду. Коней трымаюць тут выключна для язды вярхом. Сена ж для іх захоўваюць у

запаяных у пластык цюках ці рулонах, якія складаваюць прама на сенажацях. Гунькамі, да слова, шведы накрываюць і сабак, якія вельмі выхаваныя, добра-злычлівыя. Брэху сабачага ні разу не чуў, не бачыў і бяздомных сабак. Затое аднойчы, адышоўшы на поўнач ад Візбю кіламетраў на 20, недалёка ад шашы ўбачыў ся-

Незвычайны готландскі плот

мейства... зуброў, асобінаў 8–10, якія спакойна, не агароджаныя, адпачывалі на сваім лежбішчы. Паперадзе велічна стаяў і жаваў траву магутны бык-важак. Быццам лапкі Белавежы... А нека трапіліся дзве такія нерухомыя авечкі, што здаліся скульптурай. Толькі падумаў, што як удала зроблена, калі адна з іх... варухнулася. А каб цябе!..

Неяк шыбаваў па 140-й шашы ў раёне Тофты, нацэлены на другую марафонскую дыстанцыю. З інтэрвалам метраў 80 абагнала мяне калона бронетранспарцёраў, на кожным з якіх сядзеў салдат за буйнакаліберным кулямётам. Пазней на працягу 3–4 гадзінаў за лесам уздоўж мора чуліся кулямётныя тра-та-тахі. Вучэнні, мабыць... Працяглы лясны масіў, колькі і йшоў я, быў акантаваны забароннымі таблічкамі, што папярэджвалі аб ваеннай зоне. Чуў, у ранейшыя часы Готланд быў нашпігаваны ракетамі, нацэленымі на СССР. Цяпер, мабыць, нека інакш...

Так што вайскоўцаў шведскіх нечакана пашанцавала сузіраць, а вось уба-

чыць паліцэйскага... Ну хоць бы аднаго. Хоць як ён выглядае. Ды ўжо хаця б даішніка якога... Бедныя шведы, далібог... А мо таму й багатыя, што... Бо кожны жыхар, без сумневу, ведае, як звязацца з паліцыяй пры неабходнасці. А неабходнасць?.. Даводзілася ж быць і ў порце, і ў крамах, і ў кафэ, а найчасцей – у буйным гандлёвым масіве. Дый у блізкіх ці аддаленых вандроўках. І што? Ні п'янтосаў, ні хуліганяў, ні аварыяў! Дзіўныя людзі, гэтыя шведы...

У касах нашых крам, каб разлічыцца з пакупніком, яму, бы жылы цягнучы, абавязкова ўчыняць допыт: «А ці няма ў вас 30 рублёў? дайце 170, пашукайце 2000» і г.д. Шведы пазбаўленыя падобных прыніжэнняў і тузаніны. У іх чатыры наміналы банкнотаў: 20, 100, 500 і 1 000 кронаў, тры наміналы манетаў – 10, 5 і 1 крона. Калі меней кроны – акругляюць, таму адмовіліся нават ад манеты ў паўкрону

займае першае месца ў свеце па вытворчасці шарыка і ролікападшыпнікаў, славіцца прадукцыяй электратэхнікі і радыёэлектронікі, дрэваапрацоўчай і цэлюлоза-папяровай прамысловасці і г.д.

А што на Готландзе – адасобленым, спецыфічным шведскім рэгіёне?

Тут людзі ловяць рыбу, здабываюць вапняк, вырабляюць цэмент, займаюцца фермерствам, працуюць у аўтамабільных, на міні-тушкафабрыках, на дробных прадпрыемствах, у тым ліку па перапрацоўцы сельскагаспадарчай прадукцыі. Праблемы з экалогіяй не адчуваецца. На востраве шмат жывапісных мясцінаў, зручных пляжаў, цудоўных помнікаў гісторыі і культуры, што прывабляе значную колькасць турыстаў. Да іх паслугаў створаная шырокая сетка гатэляў, базаў адпачынку, кемпінгаў, рэстаранаў, кафэ і г.д. У Візбю ёсць тэатр, цудоўная бібліятэка, гісторыка-этнаграфічны музей, карцінная галерэя. Са Стакгольмам і іншымі гарадамі Готланд звязаны паромнымі і авіяцыйнымі лініямі, з востравам Фарэ наладжаная аўтобуса-паромная сувязь. Так што максімальную колькасць працоўных месцаў стварае турыстычная сфера, яна ж з'яўляецца і галоўнай крыніцай папаўнення мясцовага бюджэту.

У Цэнтры выпала пазнаёміцца і кантактаваць (сяктак непасрэдна і праз перакладчыкаў) з пісьменнікамі, прадстаўнікамі Швецыі, Фінляндыі, Нарвегіі, Даніі, Бельгіі, Ісландыі, Польшы,

Германіі, Грэцыі, Літвы, Латвіі і нават Кітая. Некалькі вечарынаў-знаёмстваў зладзіла адміністрацыя Цэнтра, частуючы нас чырвоным іспанскім віном і экзатычнымі, надзвычай смачнымі стравамі. Кожны распавядаў пра сябе і слухаў іншых. Задавалі пытанні, жартавалі, смяяліся. Было ўрачыста. Было святочна. Было весела і цікава...

Фінансуецца Цэнтр на 70% з дзяржаўнага бюджэту і на 30% – з гарадскога. Як на нас – дурноцце нейкае: кожнаму аплаці дарогу, жылло, харчаванне. Ды яшчэ ж і на сувеніры каб засталося. Задачы табе нішто ніякія не ставіць, справаздачы не патрабуе. Весяліся, піска! Гуляй!.. Гуляй!.. Не забудзем, што я быў там адзіны прадстаўнік «сацлагера». Прагматычны «захад» гарбеў за ўласнымі ноутбукамі і цэнтраўскімі «кампамі». Разважлівая літоўка Паўліна, звярнуўшы ўвагу на мае «злоўжыванні» вандроўкамі, спыталася, хоць як бы й жартам, але і страгавата, а што гэта я, маўляў, сабе думаю? Набіраюся ўражанняў, кажу, а «раман» потым накрэмзаю. Вылупілася. Насамрэч, вельмі прадуктыўна час правёў. І не толькі ў паходах. А наконце дурноцця... Канечне, нават для такой Швеццыі ўтрыманне такога Цэнтра ў нешта ўлітае. Ды з другога боку, пішучая брацця дае, безумоўна, неблагі розгалас у сваіх краінах пра Готланд і Візбю, хтосьці і пра паром, пра Стакгольм... Гэта абавязкова прыцягне дадатковую колькасць наведнікаў-турыстаў.

Хапае на востраве і разнастайных скалаў

А з палітычнага і культурніцкага боку ўзаемная карысць таксама бяспрэчная... Дзякуй уладам Швецыі, Готланда, Візбю, Пасольству Швецыі ў Беларусі (і асабіста сп. Стэфану Эрыксану), кіраўніцтву нашага пісьменніцкага Саюза, а таксама тым, хто накіроўвае туды цудоўных людзей з розных краінаў. Ведаю, што ў кнігах водгукаў усе мы адзінадушна выказвалі жаданне яшчэ хоць бы раз наведаць Цэнтр, якім кіруюць шчырыя, абаяльныя, клапатлівыя інтэлектуалы Лена Пастэрнак і Патрык...

Валеры СТРАЛКО, фота аўтара

Шведскі рэгіён

Швеццыя, маючы 0,15% насельніцтва зямнога шара, выпускае 1% сусветнай прамысловай прадукцыі, вядомая сваімі судна-, авія-, аўтамабільнымі заводамі, металургіяй (шведская сталь – вышэйшай якасці),

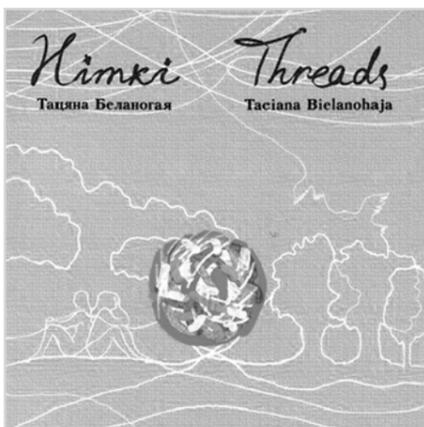

Традыцыі і сучаснасць

Знітаваныя «Ніткамі» Беланогай

Тацяна Беланогая «Ніткі», Мн., 2010, «Vigta»

Бадай, многім даўся ў знакі першы фірменны кампакцік Тацяны Беланогай «Дзвюхкроп'е» (2007), які выйшаў пасля трох «самарэзаў» і дзвюх прэстыжных перамог у еўрапейскіх фестывалях. Прэса тады назвала яе беларускай Далорэс О'Рыёрдан, а музычныя лэйблы спрачаліся за права далейшых кантрактаў («BMAgroup», «Каўчэг», «West records»). Як ні дзіўна, спявачка з Маладзечна спынілася на не надта актыўным выдаўцы сучаснай рок-беларусікі – фірме «Vigta». Затое ў выніковым прадукце адразу кідаецца ў вочы дыктоўны каларовы 16-старонкавы буклет з вычарпальнымі рэквізітамі ды ўсім тэкстамі песень (а іх 14, ёсць нават пераклады на польскую і англійскую мовы, хоць спявае Тацяна толькі на беларускай).

адчуваецца тэматычна-настраёвы змест рэліза (а мо ў Тацяны насамрэч радавод з кельтаў – валійцаў, шатландцаў, ірландцаў – раз такія гукі выдае?).

Дзве песні маюць адмысловыя прысвячэнні: «Белае воблака» адрасаванае вядомай прэзікерцы Алесю Адамовічу, а «Сэрца ў аўтобусе» – калегу з бардаўскага цэха Алесю Камоцкаму. І хоць у Тацяніных плынях сведомасці прычынаў высветліць не ўдалося нават некаторым адрасатам (той самы Камоцкі пры ўсёй сваёй апубліцыстнасці застаецца большым рэалістам), не магу наракаць на бяссэнсавасць такой творчай паставы. Тым больш, пры наяўнасці жывога вальнага таленту. Бадай, «Ніткі» па-просту – зыркы ўзор так званых чыстага мастацтва ў сучаснай Беларусі.

Нельга абыйсці ўвагай і дадатковыя прывабнасці гэтага выдання. Як, напрыклад, аб'ёмнае мультымедыя: тыя самыя пераклады ўсіх тэкстаў на польскую ды англійскую мовы (буклета ім мала) і сапраўдны відэакліп з надзвычай папулярнай песняй папярэдняга альбома – «Да цябе» (рэжысёр Наста Маркава). Кліп хоць і не назавеш высокабюджэтным, але душу пэўныя кадры кранаюць за жывое.

Варта адзначыць і пільную карэктурку гэтага выдання, за што тут змешчаная слушная падзяка вядомай філолагу Змітру Саўку. (Вось толькі, памятаецца, «Вены каханья» беларусы раней жыламі называлі, бо «аж кроў у жылах стыне».) Выданне альбома Тацяны Беланогай «Ніткі» ўвогуле можна назваць прайвай еўрапейскай музычна-выдавецкай традыцыі на беларускім рынку.

Вітаўт
МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

Надзвычай сімвалічнай асабіста мне падалася песня «Болей не трэба», дзе ёсць такія словы: «Мёртвых словаў новы голас – гэта Я». Нават угаворваў артыстку ўвесь альбом назваць «Гэта Я». Не паслухала, засталася вернай «Ніткам», якім таксама прысвечаная небанальная песня «Знітаваныя», якія згадваюцца і ў творы «На падваконні кветка» («фіялетаваыя ніткі рвуцца лёгка»). А мне ўсё бачыцца ў ёй спадкаванне колішнім кумірам савецкай моладзі «Smokie» (прыгадайце іхні альбом 1978 года «Needles And Pins», таксама пра нейкія ніткі ды голычкі). Нават жартам раіў Тацяне надалей рыхтаваць альбом пра вязальныя кручкі ды спіцы, але ейная настойліваць разам з тым застаецца і фактам творчай упэўненасці ва ўласным натхненні.

Дарэчы, акурат «Знітаваныя» сталіся той асабліва апалітычнай ці надта забытанай песняй, якую дзіўна было бачыць у перадвыбарчай складанцы «Выбіргіт» («Адходзіць ноччу нешта, / бязважкія кветкі на сталі. / Я ведаю, ён хоча малака, / мне трэба чырвоны, дый табе»). Адзін мой сябра нават пажартаваў пры слуханні: «Ёй што, камуніста карціць малаком напаіць?». І не трэба, відаць, дакопвацца да ўсіх драбніцаў у песні, бо часам ад яе дастаткова не толькі сэнсавых, але і эмацыйных уражанняў. А эмацыямі Тацяна валодае на ўсе 100.

Найбольш запамінальным хітом для мяне тут стаў, бадай, «Дождж і птах», хоць асобна варта адзначыць акурат стылістычную роўнасць усяго альбома. «Каменны горад», «Сны», «Малітва», «Горы», «Калі няма сцяны», «Зіма, вакзал», «Я веру ў любоў» – вось яна, чуллівая беларуска-кельцкая аўра, дзе выразна

У перавазе жоўтага колеру ў мастацкай аздобе (яе зрабіў Максім Кароль) нехта бачыць перавагу сонечных фарбаў у настроі песень, нехта наракае на жаўцізну поп-прапаганды, але факт, што ў сетцы «вігмаўскіх» музычных крамаў з'явілася зыркае беларускае вакенца, якое цяжка не заўважыць. Дый, па шчырасці, паслухаўшы, яго нельга не заўважыць.

Хоць некаторыя песні новага альбома паспелі ўжо абкатацца ў выразна палітычна завераных CD-складанках, але пераважным творчым крэда Тацяны Беланогай апыёрна была і застаецца не палітыка, а лірыка каханья. І якая глыбокая ды шчырая!

Заўсёды быць з табой,
Заўсёды ўдыхаць жалезны
вечер з берагоў тваіх.
Прабач мне, неба, што не была
вернаю самой сабе,
Прабач, што не была
вернаю з табой сабе.

Гэта ўжо з стартавай песні «Вены каханья». І такое шчыраванне падтрымана тонкімі настроймі дрыготкага дзявочага голасу, чулымі мелодыямі з нечаканымі ноткамі ды эмацыйнымі пераборами акустычнай гітары.

Гітара, голас... Але барані божа вас ад памылковага асэнсавання ўсяго гэтага ў рамках бардаўскай творчасці, бо Тацяна Беланогая ўжо самім багаццем голасу шчыльна напампоўвае атмасферу песень жывымі эмацыямі ды светлымі настроймі. It's rock! Я б назваў сам настрой слухача гэтага дыска настроем чароўных спадзяванняў, бо яны настойліва, хоць і ненавязліва, прысутнічаюць у вашай душы ўсе 40 хвілінаў гэтага фантастычнага знаёмства.

Назвы нашых вёсак

(Працяг. Пачатак у №№ 30–35, 39–48 за 2010 г.
№№ 1–6 за 2011 г.)

Турлы – вёска за 9 км на поўнач ад Паставаў на левым беразе ракі Мядзелкі. Назва паходзіць ад прозвішча Турла, якое, верагодна, утварылася ад старажытнага імя Тур. У Пастаўскім раёне сустракаюцца прозвішчы Турла, Туркоў, Турлакоў, Турон, Туронак.

Ф

Фаворы – вёска за 26 км на захад ад Паставаў, за 7,5 км на ўсход ад Лынтупаў. У пачатку XX стагоддзя была ў Камайскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні. Адназначна растлумачыць паходжанне назвы пакуль што немагчыма. Можна прапанаваць некалькі версій. Першая: назва паходзіць ад «фавор» (лац. Favor) – «прыхільныя адносіны знатнай асобы да каго-небудзь». Другая: ад славянскага «фаворкі» (польскае «faworki» – «хвораст») – «сухія галінкі дрэваў або хмызняку». Трэцяя: ад татарскага імя Фаварыс, што азначае «рыцар, мужны чалавек, спрытны вершнік».

Фалевічы – вёска за 11 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 3 км на поўнач ад Вярэнек. Назва паходзіць ад прозвішча Фалевіч, утворанага ад Фаль – формы кананічнага імя Фалалей, што значыць «квітнеючая масліна». На Пастаўшчыне раней існавала вёска Фалькава. Зараз у Пастаўскім раёне ёсць прозвішча Фалевіч.

Філіпоўцы (Піліпоўцы) – вёска за 13 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 5 км на паўднёвы ўсход ад Камаіў каля вытокаў ракі Караліноўкі. У 1873 годзе была ў Камайскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні. Назва паходзіць ад кананізаванага праваслаўнага і каталіцкага імя Філіп (Piliip), што значыць «аматар коней». У Пастаўскім раёне ад гэтага імя ўтварыліся прозвішчы Філіпенкаў, Філіповіч, Філіпаў, Філь, Піліпенка, Піліпенак, Піліпчук.

Франопаль (Франаполь) – хутар за 11 км на ўсход ад Паставаў, за 4 км на поўдзень ад Навасёлак. Назва складаецца з дзвюх частак. Першая «франа» ўтварылася ад імя Франак – польскага каталіцкага Franciszek. Другая частка мае значэнне «поле» – «ралля, апрацаваная зямля». З гэтага вынікае, што назва паселішча першапачаткова адносілася да мясцовасці «Франкава поле».

Фяркі – вёска за 20 км на ўсход ад Паставаў, за 3 км на захад ад Варапаева. У 1873 годзе была ў Лучайскай воласці Вілейскага павета Віленскай губерні, належала Соф'і Масцюскай. Назва паходзіць ад імя Фярко, утворанага ад кананічнага Ферапонт, што значыць «слуга». У Пастаўскім раёне зафіксаванае прозвішча Фярковіч.

Х

Харкі – вёска за 25 км на ўсход ад Паставаў, за 4 км на паўночны ўсход ад Варапаева на правым беразе ракі Заражанкі. У 1873 годзе была ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета Віленскай губерні, належала Тызенгаўзу. Назва паходзіць ад імя Харко, якое ўтварылася ад праваслаўнага кананічнага імя Харытон, што значыць «дабрадзейны, шчодры». У Пастаўскім раёне ад гэтага імя пайшлі прозвішчы Харытонаў, Харытоненка, Харко, Харько, Харкоў.

Хацілы – вёска за 3 км на паўночны захад ад Паставаў абпал ракі Мядзелкі. У пачатку XX стагоддзя была ў Ясеўскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні. Назва паходзіць ад славянскага «хата» – «жылая сялянская пабудова, зрубленая з бярвення». Ад асновы «хат-» утварылася прозвішча Хаткевіч, пашыранае на Пастаўшчыне.

(Працяг на стар. 8)

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 6

Уздоўж: 1. Прытвор. 4. Сіманаў. 8. Вока. 9. Шарм. 11. Рамантыка. 14. Асець. 15. Фучык. 16. Кола. 17. Плед. 20. Клець. 21. Кітай. 26. Кампраміс. 28. Муар. 29. Звер. 30. Капуст. 31. Серабро.

Упоперак: 2. Рэкс. 3. Волат. 5. Мышка. 6. Агат. 7. Шанс. 8. Выгада. 10. Морква. 12. Сціпласць. 13. Вугольнік. 18. Максім. 19. Сейнер. 22. Запас. 23. Арэх. 24. Лідар. 25. Каза. 27. Двор.

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

Хралы – вёска за 21 км на ўсход ад Паставаў, за 2,5 км на паўднёвы захад ад Варапаева. У 1873 годзе была ў Лучайскай воласці Вілейскага павета Віленскай губерні, належала Соф’і Мастоўскай. У 1905 годзе – вёска і засценак. Назва паходзіць ад прозвішча або імя *Хрол*, якое з’яўляецца беларускай формай кананічнага праваслаўнага імя *Фрол*, што значыць «квітнеючы». У Пастаўскім раёне ёсць прозвішча Хрол.

Хрыстова – вёска за 38 км на ўсход ад Паставаў, за 13 км на ўсход ад Дунілавічаў. У 1861 годзе казённым маёнтак Хрыстова. У 1873 годзе вёска ў Норуцкай воласці Вілейскага павета Віленскай губерні. У 1905 годзе – фальварак і вёска. Назва, верагодна, паходзіць ад імя *Хрыста*, якое ўтворана ад кананічнага *Хрыстафор*, што значыць «хрыстаносны; той, хто нясе па жыцці крыж веры, святасці, духоўнасці». У лесе побач з Хрыстовам ёсць урочышча Горкі. Існуе легенда, што ў XI стагоддзі там быў узведзены манастыр. Першыя махані-хрысціяне, пахрысціўшы 14 мясцовых людзей, называлі іх дзецьмі Хрыста. А месца – Хрыстовым. У Пастаўскім раёне ёсць прозвішча Хрысталовіч.

Ц

Цаліно – вёска за 9 км на паўночны захад ад Паставаў, за 2,5 км на паўночны ўсход ад Ярэва. У 1873 годзе вёска Цылін у Камайскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні. Назва паходзіць ад славянскага тэрміна «цаліна» – «некранутая, ніколі не араная, але прыдатная для апрацоўкі зямля».

Цалінова – вёска за 13 км на захад ад Паставаў, за 4,5 км на поўнач ад Камаў. Тлумачэнне назвы гл. *Цаліно*.

Целякі – вёска за 9 км на поўнач ад Паставаў на правым беразе ракі Мядзелка. Назва паходзіць ад прозвішча Цяляк, якое ўтварылася ад адпаведнай мянушкі: «цяляк», тое самае, што і «цяляпень» – «непаваротлівы, марудлівы чалавек». У Пастаўскім раёне сустракаюцца прозвішчы Цяляк (вельмі шырока), Цялятыкаў, Целіч, Целеш.

Цёплыя – вёска за 12 км на паўночны ўсход ад Паставаў на рацэ Паловіцы. У 1873 годзе была ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета Віленскай губерні, належала Тызенгаўзу. Назва паходзіць ад прозвішча *Цёплы*, распаўсюджанага на Пастаўшчыне. «Цёплы» – гэта чалавек, які вызначаецца душэўнай цеплынёю; ласкавы, добразычлівы.

Цешылава – вёска за 12 км на паўднёвы ўсход ад Паставаў, за 6 км на захад ад Лучая. Назва, верагодна, паходзіць ад беларускага дзеяслова «цешыцца» – «радавацца, мець асалоду». Вёска сапраўды знаходзіцца ў маляўнічай мясцовасці, якая «цешыць вока».

Цівунцы – вёска за 19 км на ўсход ад Паставаў, за 4 км на захад ад Варапаева. Назва ўтварылася ад пасады або мянушкі чалавека. «Цівун» – наглядчык за працай сялянаў у памешчыка ў часы прыгону. З гэтым звязана і паходжанне прозвішча Цыўнель, што пашыранае на Пастаўшчыне.

Цырклішкі Вялікія – вёска за 30 км на захад ад Паставаў, за 8 км на поўнач ад Лынтупаў. Назва паходзіць ад літоўскага «čirkšlys» – «плакса, крыкун».

Цябуты – вёска за 14 км на захад ад Паставаў, за 7 км на поўнач ад Камаў. У пачатку XX стагоддзя была ў Камайскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні. У 1905 годзе – засценак. Назва паходзіць ад прозвішча Цябут, якое, верагодна, утварылася ад адпаведнай мянушкі, якая пайшла ад стажытнаславянскага дзеяслова «сцябушыць» – «сцягнуць, украсці». Адсюль цябут – гэта той, хто крадзе.

Цялятнікі – вёска за 12 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 6 км на захад ад Камаў. Назва паходзіць ад славянскага «цялятнік» – «хлеў для цялят». Гэта невялікае паселішча ўзнікла на месцы, дзе знаходзіліся пабудовы для жывёлы. У Пастаўскім раёне ёсць прозвішча Цялятнікаў.

(Працяг будзе)

Пра аднаго з 270-ці або пра ўсіх разам

Ужо шмат гадоў нашыя людзі разам з усім светам адзначаюць 14 лютага свята ўсіх закаханых Дзень Святога Валянціна. Традыцыйна ў гэты дзень закаханыя прызнаюцца ў каханні, робяць адно аднаму падарункі, часцей гэта невялічкія паштовачкі-валянцінкі.

Цікава, а ці задумваецца хто-небудзь, для каго гэтае свята з’яўляецца галоўным, адкуль яно пачалося і ўсё ж дзень якога «Святога Валянціна» мы зараз адзначаем? Трэба разабрацца. Сёння існуюць некалькі версій паходжання гэтага свята: некаторыя кажуць, што яно сваімі каранямі сягае да рымскага свята Lupercalia, другія лічаць яго паходжанне грэчаскім, ёсць і іншыя меркаванні. Гісторыя захавала для нас і шэраг легендаў, звязаных з Днём Святога Валянціна. Але Валянціны ўсюды розныя. Вядома, што Святых Валянцінаў, якія загінулі ў Рыме, было аж 270, і шанавалі іх у адзін і той жа дзень. Не складана здагадацца, у які. Згодна з адной легендай Святы Валянцін быў урачом, па іншай версіі – каталіцкім святаром, хрысціянскім прапаведнікам, які лчыў людзей. А ёсць яшчэ адна версія: вельмі даўно ў Рыме жыў хлопец, якога так і звалі – Святы Валянцін. Ён вельмі любіў дзяцей, але трапіўшы ў няміласць да імператара, апынуўся ў турме. У выніку яго, канечне ж, пакаралі смерцю.

Беларусы перанялі замежнае свята з яго ўсталяванымі трады-

цыямі, якія ў асноўным заключаюцца, як казалі вышэй, у прызнаннях закаханых і валянцінак-падарунках. Ужо з XV ст. святкаванне гэтага свята ў краінах Заходняй Еўропы было распаўсюджанае.

У мяне ўзнікае пытанне, а чаму мы адзначаем замежнае свята замест свайго традыцыйнага? Бо аналагам, альтэрнатывай Дня Святога Валянціна магло б быць свята «Дзень закаханых», які адзначаецца 8 ліпеня. Заступнікамі кахання, маладых сем’яў у права-слаўных лічацца Святыя князі Мурамскія Пётр і Фяўроння. Звесткі пра іх дайшлі да нашага часу ў выглядзе жыцця, напісаным у XVI ст. Ермалаем Еразмам і называюцца «Аповесць пра Пятра і Фяўронню».

Гісторыя іх кахання вельмі цікавая. Паданне пра Пятра і Фяўронню расказвае, што некалі ў Мураме жыў князь Павел з жонкай, да якой пачаў прылятаць змей-пярэварачень. Княгіня даведлася, што змею накіравана памерці ад рукі малодшага брата князя – Пятра. Ён забівае гада мячом, але кроў цмока, што пырнула на яго, выклікае цяжкую хваробу – рукі і твар князя пакрываюцца язвымі. Пётр вырашыў ехаць у Разанскую зямлю, славуіць сваімі лекарамі. Там ён і сустрэў мудрую і працавітую дзяўчыну Фяўронню, якая за лядчэнне запатрабавала шлюбу з князем. Ён згадзіўся, але калі Фяўроння яго вылячыла, адмовіўся выконваць сваё абяцанне.

Не дзіўна, што язвы на твары і руках з’яўляюцца зноў. Зноў дапамагла Пятру Фяўроння і стала княгіняй. Праз некаторы час Пётр зразумеў, што Фяўроння – яго адзінае каханне. Баярам было недаспадобы, што князь жыве з простаю дзяўчынай, і яны загадалі яму адмовіцца ад жонкі. Закаханыя былі вымушаныя пакінуць Мурам. Але супярэчнасці, якія ўзніклі паміж баярамі, патрабавалі вяртання князёў.

Цікавая і гісторыя іх смерці. Ужо нядаўна Пётр сказаў Фяўронні, каб яна рыхтавалася памерці разам з ім. Так і адбылося: яны памерлі ў адзін дзень, захаваўшы сваё каханне і застаўшыся разам нават па-за труной.

8 ліпеня ў праваслаўнай традыцыі не прынята рабіць якія-небудзь падарункі ў форме сэрцайкаў. Традыцыйна хрысціяне ў гэты дзень моляцца ў храмах: маладыя людзі просяць у Бога вялікага кахання, а людзі сталага веку – сямейнай згоды.

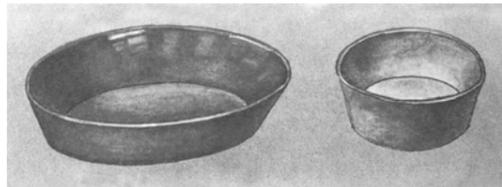
Вось ён які – праваслаўны «Дзень закаханых», пра які, на вялікі жаль, мы забыліся. А забыліся, магчыма, з-за таго, што сёння амаль ва ўсім беларусы неабачліва ідуць за «моднымі» тэндэнцыямі Захаду, ігнаруючы сваю адметнасць і скапіяваўшы чужы стыль жыцця. Так і згубіць сваё жыццё ў гэтым разнастайным свеце.

Наста КАДЫГРЫБ
Ад «КГ». А яшчэ лепш падшучае што ў беларускай мінушчыне. Давайце знойдем?

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

Пачатак у № 1 за 2003 год)

ЛАТУШКА, латка – 1) традыцыйны ганчарны выраб; глыбокая гліняная пасудзіна, місачка з загнутымі ўнутр краямі, з шырокімі тулавам і вусцем. У ёй смажылі і пражылі мяса, бульбу, грыбы, парылі гарох, фасолу, боб, гатавалі смажаны, яечню, кулеш і інш., нярэдка выкарыстоўвалі замест сталовай міскі для вадкіх страваў, разліўкі кісела, застудзіны (халадца). Назва «латэшка» сустракаецца ў помніках старажытнарускай літаратуры, старабеларускіх пісьмовых крыніцах. У канцы XIX – 1-й пал. XX ст. у Беларусі былі пашыраныя латкі трох разнавіднасцяў: у паўночных і заходніх раёнах – прамасценныя з круглым і падоўжаным (авальным) дном, на Падняпроўі – з пукатымі сценамі нахштальт

Латушкі

міскі. Выраблялі з фармоўчнай масы павышанай вогнетрываласці (гліна з дамешкам жарствы ці пяску). Пасля абпальвання гартавалі ў абвары. На Падняпроўі рабілі таксама паліваныя латушкі. Доўгія фармавалі ў тэхніцы налепу на дашчанай падстаўцы. З масавага ўжытку выйшлі ў 1-й пал. XX ст.; 2) кароткая світка ў паўночна-заходнім Палессі.

ЛАТЫ, рашэціны – жэрдкі, да якіх мацуюцца пакрыцце страхі, даху. Кладуць упоперак крокваў (клячоў). Да лагаў раней саламянымі, лазовымі, бярозавымі жгутамі прывязвалі пакрыцце з саломы ці чароту; драўняны, гонт і чарапіцу (дахоўку) прыбівалі цвікамі. І ў наш час бляху, шыфер, чарапіцу прыбіваюць цвікамі.

ЛАТЫГОЛЬСКАЯ ЦАРКВА – помнік драўлянага дойдства XVIII ст. Пабудаваная ў 1771 г. у в. Латыголь (Вілейскі р-н). Складаецца з 2-х амаль квадратных у плане зрубаў, пакрытых агульным шматсхільным дахам, які ўтварае невялікія трохвугольныя навісі ў месцы прымыкання зрубаў. Галоўны фасад завершаны трапецападобным франтонам з дэкаратыўнай шалёўкай і вялікім лучковым вакном у цэнтры. Франтон увенчаны чацверыковай вежачкай з галоўкай (макаўкай). Такая ж галоўка над алтаром. Па баках у інтэр’еры пры ўваходзе – вузкія бабінец. Столь плоская. У архітэктурцы збудавання спалучаюцца рысы традыцыйнага народнага дойдства і стылю барока. Ахоўваецца дзяржавай.

Латыгольская царква